

Hlavní oblast: Občanská uvědomělost

Téma: národ a stát, vztah k národům

Ročník: 5. třída

Rozvíjené kompetence: občanská uvědomělost, demokracie, respekt, znalosti a kritické porozumění politiky, zákonů, kultury, náboženství, dějin

Užité metody: výklad, diskuze

OBČANSKÁ UVĚDOMĚLOST

- Pojmy národ a stát
- Nacionalista, xenofob, vlastenec, kosmopolita

Občanská uvědomělost

Moderní pojem národa je historicky mladší než jeho příbuzné obdoby, jakými např. jsou: kmen, rod nebo rodina. Národ je plodem Francouzské revoluce (např. Deklarace práv člověka a občana z 26. 8. 1789). **Národ** je společenství lidí, kteří obvykle žijí ve stejném zeměpisném prostoru a jsou spojeni společnými hodnotami, tradicemi, jazykem, dějinami, náboženstvím apod. Oproti tomu **stát** je politickou institucí, která v souladu s právními normami prosazuje (moc zákonodárná, výkonná a soudní) dohodnuté zájmy.¹

Pracovní otázky:

1. Jaký je rozdíl mezi národem a státem? Kdo je to občan? Jak se staneme občanem?
2. Kdo je to uvědomělý občan? Které aktivity činí uvědomělého občana uvědomělým? Jak občan může participovat na politickém chodu moderního státu? (Např. starosta, zastupitel, volič, zakládání pol. stran, veřejné vyjadřování názoru apod.).
3. Jak dále může občan přispívat k fungování státu/společenství? Co je to občanská (nepolitická) angažovanost? (Např. zakládání a vedení spolků [turistický, rybářský, okrašlovací, ochotnický], trénování dětí, společné úklidy, třídění odpadu, rozvíjení sousedských vztahů apod.).

Nacionalista, xenofob, vlastenec a kosmopolita Nacionalista je ten, kdo povyšuje svůj národ nad národy ostatní.² Za xenofoba bývá zase označován ten, který se přehnaně obává neznámého, v našem případě

¹ 1 Kol. aut., *Filosofický slovník*, Olomouc, 2002, s. 283 a 381. 1

² Srov.: z lat. *natio*, rod, národ. Nacionalismus je „postoj, který příkládá nepodmíněnou hodnotu vlastnímu národu“. Vzniká v 19. stol. jako substitut společenské funkce náboženství (Sokol Jan, *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*, Vyšehrad, 2010, s. 304).

neznámých národů a kultur a vyvozuje z toho radikální závěry.³ Vlastenectví je alespoň dle Jana Kolára láskyplná ctnost, která však dokáže i kárat, pokud je toho zapotřebí.⁴ Oproti výše uvedeným případům se kosmopolita necítí občanem určitého národa, ale považuje se za světoobčana – občana světa jen na základě své přináležitosti k lidské rase.⁵

Pracovní otázky:

Jaký je rozdíl mezi nacionalistou, xenofobem, vlastencem a kosmopolitou? Jaká jsou nebezpečí plynoucí z přehnaného zaměření na vlastní národ?

Co člověka může vést k tomu, že se stane radikálním (násilným) členem nejen národa,⁶ ale například i náboženské skupiny⁷ či fotbalového klubu?⁸

Proč se tak někteří lidé chovají? Co si o tom myslíš? Jak moc je pro nás důležitý pocit, že někam patříme (že jsme členy nějaké skupiny)?

Co vše může v praxi znamenat: 'slušně se na svou vlast hněvatí?'

---

³ Strach z jiného a neznámého. Strach z jiných národů a kultur jako výsledek např. kolektivního komplexu méněcennosti (tamtéž).

⁴ Srov.: „Blaze králi, v jehož zemi ta ctnost krásná panuje, nejjistěji mezi všemi ve svém trůnu kraluje. Tam vlast naší blaženosti i slávy květ ve věnci, Bože, v dnešní nábožnosti uč nás býti vlastenci. (...) ... na vlast svou i slušně se hněvatí, její nářky haniti a nenáviděti, její bludy a hříchy i káratí umí“ (Kollár Jan, *Nedělní, sváteční a příležitostné kázání a řeči*, Kalich, 1995, s. 71 a 74).

⁵ Srov.: „Aby já bylo chápáno jako obecná osoba, v níž jsou všichni identičtí. Člověk má tuto platnost, protože je člověk, nikoli proto, že je žid, katolík, protestant, Němec, Ital atd.“ (Hegel G. W. F., *Základy filosofie práva*, Academia, 1992, § 209 – poznámka, s. 239).

⁶ Srov.: „[Skinheads] ovšem nechtějí prosadit žádný mrav, nýbrž, jak se říká, 'udělat pořádek'. A to u takových mladíků, kteří znají pořádek jen jako strach, znamená nahánět hrůzu“ (Sokol Jan, *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů*, Vyšehrad, 2010, s. 175). Dále srov.: „...protože jsem byl precitlivělý chlapeček, kterej byl posera, kterej byl strašpytel, a tak jsem nenáviděl strach, že jsem ho začal šířit kolem sebe...“ (13. *komnata Daniela Landy*, 5:50, 2005, dostupné na: https://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13_komnata/205562210800005-13-komnata-daniela-landy/). A ještě srov.: „Je sice legrační, že se rodí rasismus, když Vám někdo ukradne míč, ale rodí (...) a samozřejmě, jste-li jedinec dostatečně frustrovanéj, jste-li jedinec dostatečně zamindrákovanéj, jako jsem byl já, tak ta nenávisť... (...) v zásadě jsem byl zbabělec (...), kterej chtěl mít svůj klid, (...) ze strachu, abych nebyl obětí násilí, se ze mě stal násilník. Je to absurdní“ (*Daniel Landa o počátcích Skinheads v Čechách*, rozhlasový pořad Zátíší, 2003, 8:00 a 10:20, dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=aynbZkbw8G0>).

⁷ Srov.: „Nositeli radikální náboženského fundamentalismu často bývají mladí lidé, kteří studovali nebo působili na Západě, ale cítí se nepřijati Západem a zároveň (často podvědomě) cítí své vykořenění z vlastní civilizace, do níž se chtějí vrátit jako ‚osvoboditelé‘ a ‚mstitelé‘ (např. Usama bin Ládín). Fundamentalismus je často křečovitou a panickou reakcí na vlastní pochybnosti více než projevem skutečné pevnosti ve víře“ (Halík Tomáš, in: Mezříčský Václav (ed.), *Globalizace*, Portál, 2003, s. 144).

⁸ Srov.: „... já jsem nikdy nebyl ten chuligán, jakože by mě ten fotbal úplně nezajímal, i když vlastně ve svý podstatě, když jdu dneska na fotbal, tak mě vlastně nezajímá, jdu si tam pokecat s kámošema, je mi vlastně jedno, jak to dopadne... (...) Je mi tam dobře, cejtím se tam dobře“ (*Matúš Juráček – Bejval jsem introvert*, 14:20, dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=Mj75wR3QdZ0>).

„Ask not what your country can do for you, ask what you can do for your country.“⁹

„Římané nemilovali Řím proto, že byl veliký. Byl veliký proto, že ho milovali.“¹⁰

Láska k vlasti je jistě ušlechtilou ctností, jež může nabývat nejrůznějších pozitivních forem a projevů (uved' některé!), nicméně by vždy měla brát ohled na další vlasti (národy). Pokud tak nečiní, stává se z ní ne-láska.¹¹

---

⁹ Kennedy Fitzgerald John, dostupné na: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/life-of-john-f-kennedy>

¹⁰ Chesterton Keith Gilbert, *Ortodoxie*, Academia, 2000, s. 32.

¹¹ Srov.: „Když se začnou přirozené lásky chovat bezuzdně, nejen že ublíží jiným láskách, ale samy přestanou být láskami“ (Lewis Staples Clive, *Čtyři lásky*, Návrat domů, 2013).